

Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1994

Rare and colonially breeding birds in The Netherlands in 1994

AREND J. VAN DIJK, FRED HUSTINGS, HENK SIERDSEMA & THEO VERSTRAEL

Hoewel dichtbevolkt en intensief in cultuur gebracht, herbergt Nederland van een aantal soorten broedvogels belangrijke populaties. Vanwege het grote aantal ervaren waarnemers en de goede bereikbaarheid van de meeste natuurgebieden zijn verspreiding en aantallen van veel soorten kolonievogels en zeldzame broedvogels goed bekend.

Van Dijk *et al.* (1997) gaven een overzicht van de landdekkende inventarisaties van deze soorten in 1992-93. Dit overzicht was gebaseerd op broedvogelonderzoek dat door SOVON in samenwerking met CBS gecoördineerd wordt en waarin wordt samengewerkt met een groot aantal instanties, vogelwerkgroepen en individuele vogeltellers.

Hieronder worden de resultaten van het broedvogelonderzoek naar kolonievogels en zeldzame soorten in 1994 beknopt samengevat. Meer uitgebreide informatie is te vinden in van Dijk *et al.* (1996).

Methodie

De methode is beschreven in van Dijk *et al.* (1996, 1997). Alle kolonievogels, een vaste selectie van zeldzame soorten en alle zeer zeldzame broedvogelsoorten worden jaarlijks zo mogelijk landdekkend onderzocht. Aanvullingen uit broedvogelonderzoek in steekproefgebieden en losse meldingen zijn aan het databestand toegevoegd.

De volledigheid van het onderzoek in 1994 verschilde van soort tot soort. Kolonievogels zijn in het algemeen voldoende onderzocht en eventueel gemiste kolonies oefenen geen belangrijke invloed uit op het bepalen van het landelijke totaal. Bij zeldzame soorten is het beeld bij sommige soorten goed bekend als gevolg van gericht onderzoek (Geoorde Fuut, Korhoen, Blauwe en Grauwe Kiekendief). Van andere soorten zijn in ieder geval de kerngebieden goed onderzocht (Roerdomp, Krooneend, Grote Karekiet). Lastiger te interpreteren zijn de onderzoeksresultaten bij moeilijk te onderzoeken soorten (Porseleinhoen) of soorten waarvan belangrijke kerngebieden in 1994 niet onderzocht zijn (Nachtzwaluw en IJsvogel in Noord-Brabant; Kramsvogel en Europese Kanarie in delen van Zuid-Limburg). In enkele gevallen is het ontbreken van informatie uit deze gebieden zo belangrijk dat voor 1994 geen schatting van de landelijke populatie gegeven kan worden. Bij soorten die verspreid voorkomen en zeldzaam zijn, is het jaarlijks verkrijgen van een landdekkend overzicht vrijwel ondoenlijk; bij deze soorten wordt volstaan met het verzamelen van alle bekende broedgevallen, ook die welke niet op syste-

matisch onderzoek gebaseerd zijn (Smient, Rouwkwikstaart, alle incidenteel broedende soorten).

Het weer

De winter 1993/94 was vrij zacht, met een koude start in november (een van de koudste novembermaanden van de eeuw) en een venijnig staartje in februari. Sinds de koude winter van 1986/87 zijn er uitsluitend zachte tot zeer zachte winters voorgekomen, met uitzondering van één winter met een normale temperatuursom (1990/91). In december viel dermate veel neerslag dat het rond Kerstmis 1993 tot overstromingen langs de Limburgse Maas kwam zoals sinds 1926 niet meer voorgekomen was. Op zeker moment stond 8% van deze provincie blank.

Tijdens het broedseizoen waren de waterstanden in natuurgebieden en sommige agrarische gebieden voor het eerst sinds 4-5 jaar weer normaal tot hoog dankzij de zeer natte winter en het vrij natte voorjaar. Plassen en vennen die jarenlang uitgedroogd waren geweest stonden nu opnieuw vol water. Voor allerlei watervogelsoorten waren de vestigingsmogelijkheden gunstig.

Om te inventariseren was voorjaar 1994 minder gunstig dan de twee voorafgaande jaren. Tot half juni kwam het regelmatig voor dat regenbuien een inventarisatie in het water lieten vallen. Het was evenwel niet zo beroerd dat er een belangrijke negatieve invloed op de volledigheid van het veldwerk te verwachten is. Vanaf half juni knapte het weer op. Laat arriverende, warmteminnende soorten zullen geprofitteerd hebben van de droge en zonnige zomer die volgde (juli was de warmste maand die ooit gemeten was). Het tellen van soorten die tot diep in de zomer onderzocht kunnen worden (Grauwe Klauwier) leverde geen problemen op.

Soortbesprekingen

Tabel 1 geeft de resultaten van 1994 weer. In de soortbesprekingen wordt het voorkomen van een aantal soorten beknopt beschreven. Bij zeer zeldzame soorten waarvan waarnemingen verzameld en beoordeeld worden door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) is aangegeven of de waarnemingen door de CDNA zijn beoordeeld en aanvaard (*) ofwel niet zijn ingediend (°) maar wel serieus te nemen zijn. Overigens stelt SOVON zich op het standpunt dat een goede documentatie van broedgevallen van zeldzame soorten (determinatie, broedgedrag) belangrijk is.

Van een aantal soorten waarvan broedgegevens ingezameld zijn, wordt hieronder geen bespreking gegeven. Het gaat hier om soorten waarvan belangrijke kerngebieden niet (volledig) onderzocht zijn (voorbeeld: Nachtzwaluw, Kramsvogel, Europese Kanarie) of de ge-

Tabel 1. Kolonievogels en zeldzame soorten in 1994. Achtereenvolgens worden gegeven het getelde aantal paren of territoria en een (eventuele) schatting van de Nederlandse populatie. Ter vergelijking wordt de meest recente gepubliceerde landelijke populatieschatting gegeven (met jaar of periode) (bronnen in van Dijk *et al.* 1996). *Colony breeding and rare species in 1994. The following information is given: counted pairs and estimated national breeding population and most recent previous population estimate (with year or period).*

Soort	Getelde paren <i>Pairs counted</i>	Geschatte populatie <i>Population estimate</i>	Meest recente schatting <i>Most recent estimate</i>
Roodhalsfuut <i>Podiceps grisegena</i>	3	3	1 (1993)
Georde Fuut <i>P. nigricollis</i>	266	270-280	220-230 (1993)
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	14.539	(14.500)	20.500 (1993)
Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	158	175-200	175-200 (1993)
Woudaapje <i>Ixobrychus minutus</i>	10	10	8-12 (1993)
Kwak <i>Nycticorax nycticorax</i>	1	1	1 (1993)
Grote Zilverreiger <i>Egretta alba</i>	3	3	4 (1993)
Blauwe Reiger <i>Ardea cinerea</i>	10.330	11.700	9-10.000 (1993)
Purperreiger <i>A. purpurea</i>	285	285	270 (1993)
Ooievaar <i>Ciconia ciconia</i>	224	224	200 (1993)
Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	670	670	610 (1993)
Smient <i>Anas penelope</i>	21	?	0-10 (79-85)
Pijlstaart <i>A. acuta</i>	13	?	35-65 (89-91)
Krooneend <i>Netta rufina</i>	43	35-60	22-30 (1993)
Witoogend <i>Aythya nyroca</i>	1	1	1 (1993)
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	5	9	4 (1993)
Middelste Zaagbek <i>Mergus serrator</i>	24	24	11 (1993)
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	1	1	2 (1992)
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	835	?	1370-1410 (91-92)
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i>	124	125-130	130-140 (1993)
Grauwe Kiekendief <i>C. pygargus</i>	33	33-35	38-40 (1993)
Slechtvalk <i>Falco peregrinus</i>	2	2	2 (1993)
Korhoen <i>Tetrao tetrix</i>	35	35	40 (1993)
Porseleinhoen <i>Porzana porzana</i>	66	100-150	150-400 (89-91)
Kleinst Waterhoen <i>P. pusilla</i>	4	1-4	0-20 (79-85)
Kwartelkoning <i>Crex crex</i>	40	50-60	50-60 (1993)
Steltkluut <i>Himantopus himantopus</i>	7	7	5 (1993)
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	7417	7500-7600	7200-7300 (1993)
Kleine Plevier <i>Charadrius dubius</i>	424	?	650-1000 (89-91)
Bontbekplevier <i>C. hiaticula</i>	376	380-390	330-350 (1993)
Strandplevier <i>C. alexandrinus</i>	345	350-360	350-360 (1993)
Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	186	300-400	350-550 (1993)
Oeverloper <i>Actitis hypoleucos</i>	3	3	1 (1993)
Zwartkopmeeuw <i>Larus melanocephalus</i>	206	206	175 (1993)
Dwergmeeuw <i>L. minutus</i>	6	6	3 (1993)
Kokmeeuw <i>L. ridibundus</i>	163.604	165.000	132.000 (1993)
Stormmeeuw <i>L. canus</i>	6165	6500	6500 (1993)
Kleine Mantelmeeuw <i>L. fuscus</i>	33.830	37.000	32.000 (1993)
Geelpootmeeuw <i>L. cachinnans</i>	2	2	2 (1993)
Zilvermeeuw <i>L. argentatus</i>	64.508	74.500	78.000 (1993)
Grote Mantelmeeuw <i>L. marinus</i>	4	4	1 (1993)
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	11.652	(11.650)	11.040 (1993)
Visdief <i>S. hirundo</i>	17.411	17.700	15-16.000 (1993)
Noordse Stern <i>S. paradisaea</i>	2081	2100	1900 (1993)
Dwergstern <i>S. albifrons</i>	361	361	410 (1993)
Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	843	1050-1200	1100-1300 (1993)
Kerkuil <i>Tyto alba</i>	117	895	1050 (1993)
Velduil <i>Asio flammeus</i>	46	50-60	90-100 (1993)
Ruigpootuil <i>Aegolius funereus</i>	2	2	5-10 (73-77)
Nachtzwaluw <i>Caprimulgus europaeus</i>	374	?	450-650 (89-91)
Ijsvogel <i>Alcedo atthis</i>	156	200-250	170-200 (1993)
Draaihals <i>Jynx torquilla</i>	28	?	100-200 (89-91)
Oeverzwaluw <i>Riparia riparia</i>	10.113	11.650	10.050 (1993)
Huiszwaluw <i>Delichon urbica</i>	28.750	112.000	125-132.000 (1993)
Kuifleeuwerik <i>Galerida cristata</i>	64	200-300	200-300 (1993)
Duinpieper <i>Anthus campestris</i>	35	?	60-80 (89-91)
Noordse Gele Kwikstaart <i>Motacilla flava thunbergi</i>	1	1	-
Grote Gele Kwikstaart <i>M. cinerea</i>	90	230-260	180-200 (1992)
Rouwkwikstaart <i>M. alba yarrellii</i>	4	?	10-20 (79-85)
Waterspreeuw <i>Cinclus cinclus aquaticus</i>	1	1	1 (1993)
Paapje <i>Saxicola rubetra</i>	277	?	700-1100 (89-91)
Kramsvogel <i>Turdus pilaris</i>	183	?	700-900 (89-91)

Vervolg Tabel 1. Kolonievogels en zeldzame soorten in 1994. Achtereenvolgens worden gegeven het getelde aantal paren of territoria en een (eventuele) schatting van de Nederlandse populatie. Ter vergelijking wordt de meest recente gepubliceerde landelijke populatieschatting gegeven (met jaar of periode) (bronnen in van Dijk *et al.* 1996). *Colony breeding and rare species in 1994. The following information is given: counted pairs and estimated national breeding population and most recent previous population estimate (with year or period).*

Soort	Getelde paren <i>Pairs counted</i>	Geschatte populatie <i>Population estimate</i>	Meest recente schatting <i>Most recent estimate</i>
Cetti's Zanger <i>Cettia cetti</i>	1	1	2 (1993)
Grote Karekiet <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	320	350	400 (1993)
Siberische Tjiftjaf <i>Phylloscopus collybita tristis</i>	1	1	-
Iberische Tjiftjaf <i>P. c. brehmii</i>	1	1	1 (1992)
Kleine Vliegenvanger <i>Ficedula parva</i>	1	1	1 (1992)
Baardmannetje <i>Panurus biarmicus</i>	546	?	1300-2000 (89-91)
Taigaboomkruiper <i>Certhia familiaris macrodactyla</i>	20	20	13-16 (1993)
Buidelmees <i>Remiz pendulinus</i>	131	150-175	200-225 (1993)
Grauwe Klauwier <i>Lanius collurio</i>	179	200-220	170-190 (1993)
Klapekster <i>L. excubitor</i>	6	?	15-40 (89-91)
Roek <i>Corvus frugilegus</i>	50.000	52.000	47.500 (1993)
Bonte Kraai <i>C. corone cornix</i>	2	2	3 (1993)
Raaf <i>C. corax</i>	85	90	90 (1993)
Keep <i>Fringilla montifringilla</i>	8	?	50-150 (79-85)
Europese Kanarie <i>Serinus serinus</i>	66	?	160-200 (1992)
Roodmus <i>Carpodacus erythrinus</i>	30	40-50	40-50 (1993)
Ortolaan <i>Emberiza hortulana</i>	2	2	10 (1993)
Grauwe Gors <i>Miliaria calandra</i>	83	100-120	80-100 (1993)

vonden aantallen om andere reden weinig zeggen over de omvang van de populatie (o.a. Keep). De van deze soorten verkregen informatie kan beter over een tijdvak van enkele jaren worden samengevat dan per jaar, hetgeen in toekomstige verslagen zal gebeuren. Een toelichting op het voorkomen van deze niet verder behandelde soorten is te vinden in van Dijk *et al.* (1996).

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena*

In Drenthe (2 paren) en Groningen (1) waren broedverdachte Roodhalsfuten aanwezig. Dit resulteerde in één zeker broedgeval (Drenthe). Sinds 1981 zijn er jaarlijks 0-4 waarschijnlijke of zekere broedgevallen geweest (tabel 2).

Geoorde Fuut *Podiceps nigricollis*

In 1994 waren naar schatting 270-280 paren aanwezig, het hoogste aantal in 1980-94. De hoge waterstanden waren gunstig voor de vestiging van de soort. Zo werden op de belangrijke broedplaats te Ossendrecht (NB) voor het eerst sinds 1990 weer broedparen vastgesteld (37 paren). Een aantal van 32 paren in de Groote Peel (NB/Lb) vormde een historisch record voor deze locatie (van Seggelen 1995). De meeste Geoorde Futen kwamen voor in Noord-Brabant/Limburg (43%) en Drenthe (24%), gevolgd door Friesland (13%) en de duinen (10%).

Hoge aantallen werden ook bekend uit omliggende landen, waaronder Groot-Brittannië (81 paren; Ogilvie & the Rare Breeding Birds Panel 1996), Schleswig-Hol-

stein, Duitsland (250 paren; Busche & Berndt 1996) en Denemarken (250 paren of meer; Christensen *et al.* 1996).

Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

In 31 kolonies werden ruim 14 500 paren geteld. Het aantal kolonies was sinds mensenheugenis niet zo groot geweest (o.a. een nieuwe vestiging van zeven grondnesten op Vlieland). De aantallen getelde nesten waren evenwel 30% lager dan in 1993. Dit werd grotendeels veroorzaakt doordat in de belangrijkste kolonie, de Oostvaardersplassen, slechts 4400 paren geteld werden, 45% minder dan het voorgaande jaar. Dat hier zo weinig paren tot broeden overgingen was waarschijnlijk een gevolg van schaarste aan voedsel voor nestjongen (Spiering *Osmerus eperlanus*) en een grote helderheid van het water (waardoor succesvol foerageren lastig is) (van Eerden & Zijlstra 1995).

Roerdomp *Botaurus stellaris*

Met een geschatte broedpopulatie van 175-200 paren kwam de stand overeen met die van een jaar eerder. Gebieden met 20 of meer territoria waren NW-Overijssel (40), de Oostvaardersplassen (32) en de Gelderse Poort (20). Dat de aantallen ondanks een serie zachte winters niet sterker gegroeid zijn, is verontrustend. De soort doet het in Nederland niet goed, in tegenstelling tot Schleswig-Holstein, Duitsland (150 paren, een nieuw maximum; Busche & Berndt 1996), Denemarken (129-159 paren, het hoogste aantal sinds 1977; Christensen *et al.*

Tabel 2. Aantal broedgevallen van de Roodhalsfuut in Nederland in 1981-94. *Number of breeding records of Red-necked Grebe in The Netherlands in 1981-94.*

	1981	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94
Zeker <i>Confirmed</i>	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	1
Waarschijnlijk <i>Probable</i>	1	1	1	1	3	1	-	1	3	1	2	3	1	2
Totaal <i>Total</i>	1	1	1	1	4	1	-	2	4	2	2	3	1	3

1996) en Zweden (400 paren; het op één na hoogste aantal van de eeuw; *British Birds* 88: 264).

Woudaapje *Ixobrychus minutus*

Er werden tien territoria gemeld, iets meer dan de 7-9 in voorgaande jaren. Het zuidoosten van Noord-Brabant, waar in 1992-94 3-4 territoria aanwezig waren, is momenteel het meest constant bezette gebied.

Kwak *Nycticorax nycticorax*

In de provincie Utrecht werd een paartje waargenomen in geschikte habitat, maar het is onduidelijk of er gebroed is. In het Nederlands-Belgische Maasplassengebied werden verdacht vaak Kwakken gezien, zowel adulte als juveniele vogels. Het is aannemelijk dat er gens in dit gebied gebroed is, maar de locatie is onbekend.

Er zijn aanwijzingen dat er meer broedgevallen bekend zijn dan aan SOVON worden doorgegeven. In een aparte publicatie zal aan het voorkomen als broedvogel speciale aandacht worden gegeven (F. Erhart & G. Kurstjens).

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*

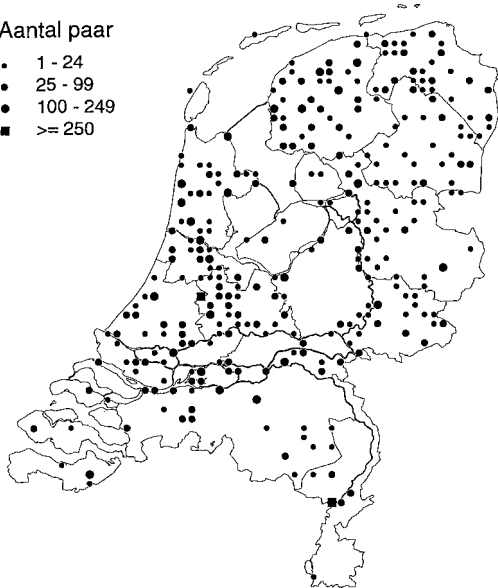
Op Voorne waren vanaf eind mei langdurig Kleine Zilverreigers aanwezig (tot negen exemplaren). Er waren aanwijzingen dat de soort in 1994 een broedpoging ondernomen zou hebben, een voorbode van broedgevallen in 1995-96. Een permanente vestiging in Nederland ligt in de lijn der verwachting, gezien de tendens tot noordwaartse uitbreiding in Frankrijk.

Grote Zilverreiger *Egretta alba*

Er waren broedgevallen in de Oostvaardersplassen (twee paren) en de Nieuwkoopse Plassen (gemengd paar bestaande uit Blauwe Reiger en hybride Blauwe x Grote Zilverreiger).

Aantal paar

- 1 - 24
- 25 - 99
- 100 - 249
- \geq 250

Figuur 1. Verspreiding van Blauwe Reiger als broedvogel in 1994 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Grey Heron in 1994 (pairs/5x5 km square).*

Blauwe Reiger *Ardea cinerea*

Met naar schatting 11 700 nesten was 1994 een topjaar, te vergelijken met het vorige topjaar 1975 (11 000 paren) (Blok & Roos 1977). Er waren veertien kolonies met meer dan 125 nesten (maximum 282, De Pot, Nieuwkoop), maar de meeste kolonies bestaan uit 10-75 nesten. Ook in Groot-Brittannië was 1994 een topjaar (Marchant & Wilson 1995). De verspreiding is geconcentreerd in het lage deel van Nederland, met uitzondering van zilte of door akkerland gedomineerde gebieden (figuur 1).

Purperreiger *Ardea purpurea*

Het totale aantal (285 paren) lag in dezelfde orde van grootte als voorgaande jaren. De Nieuwkoopse Plassen herbergden de grootste kolonie (94 paren) (van der Kooij 1995).

Ooievaar *Ciconia ciconia*

Het aantal vrijvliegende, al dan niet geheel zelfstandige paren Ooievaars is sinds medio jaren tachtig sterk toegenomen dankzij het succes van het ooievaarsproject van Vogelbescherming Nederland. In 1994 waren er ruim 220 paren, inclusief de vrijvliegende paren op de buitenstations. In Twente werd het eerste broedgeval opgemerkt sinds 60 jaar. De jonge Ooievaars die in buitenstations geboren zijn, blijken merendeels 's winters weg te trekken terwijl volwassen projectooievaars in de omgeving van de stations overwinteren (van der Have & Jonkers 1996).

Lepelaar *Platalea leucorodia*

In twaalf kolonies werden 670 paren geteld (maximum Oostvaardersplassen, 245 paren). Sinds 1992 is de landelijke populatie jaarlijks met c. 10% toegenomen. In 1994 broedde 47% van de Nederlandse populatie op de Waddeneilanden.

Smient *Anas penelope*

Er werden 21 (waarschijnlijke) broedgevallen gemeld, meer dus dan in 1992 (6) en 1993 (11). In de meeste gevallen ging het om late, in geschikte biotoop aanwezige paren of zich verdacht gedragende vrouwtjes. Een zeker broedgeval (vrouwtje met pulli) werd vastgesteld langs de IJssel.

Pijlstaart *Anas acuta*

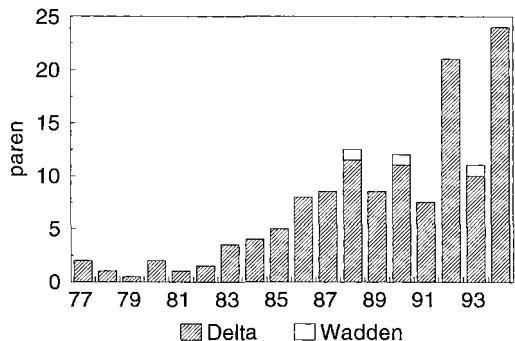
Er waren 13 meldingen van (waarschijnlijke) broedgevallen. De huidige status als broedvogel is onduidelijk.

Krooneend *Netta rufina*

Met 35-60 paren was de Nederlandse broedpopulatie in 1994 dubbel zo hoog als begin jaren negentig, toen ze op een dieptepunt verkeerde. Zoals gebruikelijk kwam het overgrote deel voor in het Vechtplassengebied. Het broedsucces was mager, wat zich weerspiegelde in minder grote aantallen in de nazomer op de Gouwzee en omgeving, waar Krooneenden van Nederlandse origine zich de laatste jaren plegen te verzamelen (Dirksen & van der Winden 1996).

Witoogeend *Aythya nyroca*

Opnieuw geen broedverdachte waarnemingen. Wel was er wederom een ♂ in NW-Overijssel dat een ♀ Kuifeend begeleidde.

Figuur 2. Aantal broedparen van Middelste Zaagbek in 1977-94 (aangevuld naar Meininger & de Kraker 1992). *Number of breeding pairs of Red-breasted Merganser in 1977-94.*

Brilduiker *Bucephala clangula*

Bij SOVON kwamen meldingen van (waarschijnlijke) broedgevallen binnen uit het dal van de IJssel (4) en de Gelderse Poort (1). Volgens Lensink (1996) waren er in 1994 negen broedparen.

Middelste Zaagbek *Mergus serrator*

Er werden 24 paren gemeld, alle in het Deltagebied. De soort broedt vanaf 1977 jaarlijks in ons land, voornamelijk in het Deltagebied en incidenteel in het Waddengebied (figuur 2). Schijnbare jaarlijkse fluctuaties zijn deels toe te schrijven aan wisselende inventarisatie-inspanningen en verschillen in broedsucces (veel waarnemingen betreffen wijfjes met jongen).

Rode Wouw *Milvus milvus*

In Drenthe werd een paar waargenomen dat een kraaienest ophiugde; er werd echter geen (succesvol) broedgeval geconstateerd. De vestiging van de soort in Nederland, zo hier al sprake van is, verloopt uiterst moeizaam.

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

Er werden bijna 840 broedparen gemeld, voor een substantieel deel afkomstig van de Waddeneilanden (140 paren, excl. Schiermonnikoog) en het Deltagebied (220, excl. Biesbosch). De werkelijke broedpopulatie moet nog honderden paren hoger zijn, maar het is onduidelijk of de 1370-1410 paren uit 1991-92 (Bijlsma 1993) nog gehaald worden, gezien de gemelde afname in Zuid-Flevoland en het Lauwersmeer.

Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*

Van de 125-130 broedparen was het overgrote deel (109 paren) gehuisvest op de Waddeneilanden. Daarbuiten zijn alleen de Oostvaardersplassen (10 paren) belangrijk; de overige paren kwamen voor in Drenthe en NW-Overijssel.

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

Er werden 33 paren gelokaliseerd, ongeveer evenveel als voorgaand jaar. Naast de bekende concentratie rond braakgelegde akkers in Oost-Groningen en het Lauwersmeer werden Grauwe Kiekendieven gevonden in Flevoland, bij Uithoorn (NH) en het Krammer-Volkerak (NB). De Groningse Grauwe Kiekendieven behaalden slechte broedresultaten; 25 nesten leverden zes vliegvlugge jongen op, een gevolg van de ongunstige voed-

selsituatie met weinig Veldmuizen *Microtis arvalis* (Koks 1995b).

Slechtvalk *Falco peregrinus*

In Midden-Limburg werd op de sinds 1991 bezette broedplaats opnieuw gebroed. Een eerste legsel ging verloren; een vervolglegsel leverde weliswaar jongen op, maar deze verdwenen rond de uitvliegdatum en zijn vermoedelijk verongelukt (van Geneijgen 1994). In ZW-Nederland was een baltsend paar aanwezig, maar er waren geen duidelijke aanwijzingen dat ter plaatse daadwerkelijk gebroed werd.

Korhoen *Tetrao tetrix*

Van de 35 Korhanen die geteld werden kwamen er 29 voor op de Sallandse Heuvelrug in Overijssel (waar de stand stabiel is), de rest in Noord-Brabant (waar de aantallen nog steeds afnemen).

Porseleinhoen *Porzana porzana*

Ondanks de gunstige waterstanden in het voorjaar werden nog geen 70 territoria doorgegeven. Hoewel dit gezien de lastige inventariseerbaarheid slechts een deel van de werkelijke broedpopulatie zal betreffen, was het schaarse voorkomen vermoedelijk reëel. In gebieden waar de soort al lange tijd gevolgd wordt, was het namelijk inderdaad een mager jaar.

Kleinst Waterhoen *Porzana pusilla*

In de Ooijpolder werd op drie plaatsen het Kleinst Waterhoen gehoord (minstens twee territoria). Een van deze gevallen is voorgelegd aan de CDNA en aanvaard (Wiegant *et al.* 1996). Van een melding uit NW-Overijssel ontbreken details.

Kwartelkoning *Crex crex*

1994 was met 40 gemelde territoria opnieuw een mager jaar. Het rivierengebied leverde 18 territoria op, het voormalige bolwerk Groningen slechts 5.

Stelkluut *Himantopus himantopus*

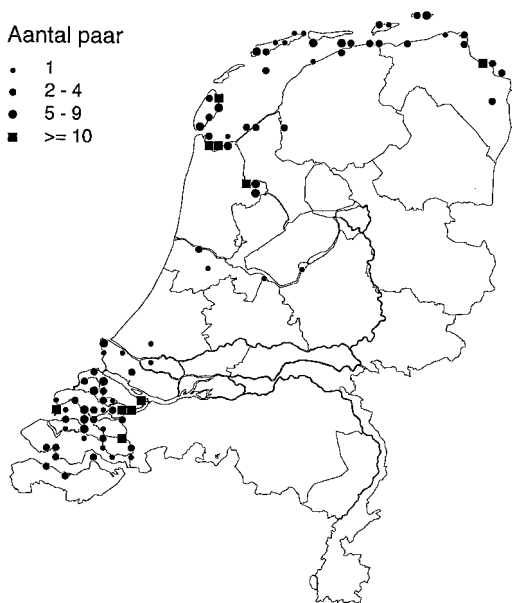
In het Deltagebied vonden vijf broedgevallen plaats terwijl er een zesde paar aanwezig was. De soort heeft er vanaf 1988 jaarlijks gebroed, met maxima in 1989 (12 paren) en 1992 (14) (Meininger *et al.* 1995). In Flevoland werd een (niet-succesvol) broedgeval geconstateerd.

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Met ruim 7400 getelde paren waren de aantallen van de Kluut iets hoger dan in 1993 maar veel lager dan in 1992 (8800). De belangrijkste aantallen waren gehuisvest langs de Groningse (1760 paren) en Friese kusten (1540), en in de Delta (bijna 2700).

Kleine Plevier *Charadrius dubius*

Winterinundaties langs de Maas in Limburg zorgden hier op veel plaatsen voor afzettingen van zand, grind en klei. Schaars begroeide zand- en grindvlaktes oefenden aantrekkingskracht uit op Kleine Plevieren, waarvan ten minste 80 paren in het Maasdal tussen Maastricht en Roermond geteld werden, het dubbele van wat anders in goede jaren vastgesteld wordt (Kurstjens *et al.* 1995). Elders in Nederland waren de aantallen niet sterk afwijkend van de gangbare situatie.

Figuur 3. Verspreiding van Bontbekplevier als broedvogel in 1994 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Ringed Plover in 1994 (pairs/5x5 km square).*

Bontbekplevier *Charadrius hiaticula*

Van de bijna 380 getelde paren kwamen 190 voor in het Deltagebied en 55 in het Waddengebied (niet volledig onderzocht)(figuur 3). De populatie in het Deltagebied neemt sinds begin jaren negentig af (Meininger *et al.* 1995).

Strandplevier *Charadrius alexandrinus*

Het grootste deel van de Nederlandse broedpopulatie was zoals gebruikelijk te vinden in de Delta: 275 van de bijna 350 getelde paren. De aantallen hier zijn binnen NW-Europa van internationaal belang (geschatte NW-Europese populatie maximaal 1000 paren). Sinds hier in 1979 met jaarlijkse monitoring begonnen is, waren de aantallen nooit zo laag als in 1994 (Meininger *et al.* 1995).

Kemphaan *Philomachus pugnax*

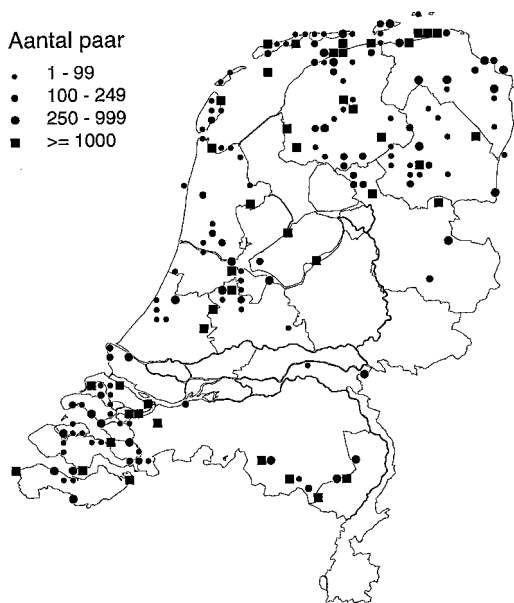
De populatie werd niet volledig in kaart gebracht, maar de gevonden aantallen doen vermoeden dat er hooguit 300-400 broedende vrouwtjes waren. Een verrassend hoog aantal van 30 hennen in het Wormer- en Jisperveld (NH) wordt in verband gebracht met kemphaanvriendelijk beheer sinds 1993 (handhaven hoog waterpeil in voorjaar, zeer extensieve begrazing, aanleggen ondiepe poelen) (van der Geld & Leguijt 1996).

Oeverloper *Actitis hypoleucos*

Op de locatie bij Arnhem waar vanaf 1988 bijna jaarlijks gebroed is, waren drie paren aanwezig waarvan er één met jongen gezien werd (Erhart & Lijtiens 1995).

Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

In 1994 werden op 21 locaties 206 broedparen geteld, het hoogste aantal tot dan toe. In het verreweg belangrijkste broedgebied, de Delta, zijn de grootste aantallen vastgesteld op recent aangelegde eilanden in het Volkerakmeer. Deze vogels foerageren grotendeels in weste-

Figuur 4. Verspreiding van Kokmeeuw als broedvogel in 1994 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Black-headed Gull in 1994 (pairs/5x5 km square).*

lijk Noord-Brabant op bemeste graslanden en pas geplouge akkers. De populatie in het Deltagebied vormt een geheel met die van aangrenzende delen van België, waar in 1994 22 broedparen geteld werden (Meininger *et al.* 1995).

Dwergmeeuw *Larus minutus*

Broedparen werden vastgesteld op kwelders langs de Friese en Groningse Noordkust (2 resp. 3 paren) en bij de Hellegatsplaten in het Deltagebied (1). De Groningse nesten gingen allemaal verloren terwijl er in het Deltagebied twee jongen geringd werden (Koks 1995, Meininger 1995).

Kokmeeuw *Larus ridibundus*

Er waren ongeveer 165 000 broedparen, met de verreweg grootste kolonie op Griend (25 500 paren). De verspreiding heeft een zwaartepunt in de noordelijke en westelijke helft van het land. In het zuidoosten van het land komen enkele grote kolonies voor in de Kempen en de Peel (figuur 4). Veertien kolonies telden 3000-7400 paren. Het Waddengebied nam 38% van het totaal voor zijn rekening en het Deltagebied 16%. Landelijk gezien waren de aantallen wat lager dan in 1992 en wat hoger dan in 1993.

Stormmeeuw *Larus canus*

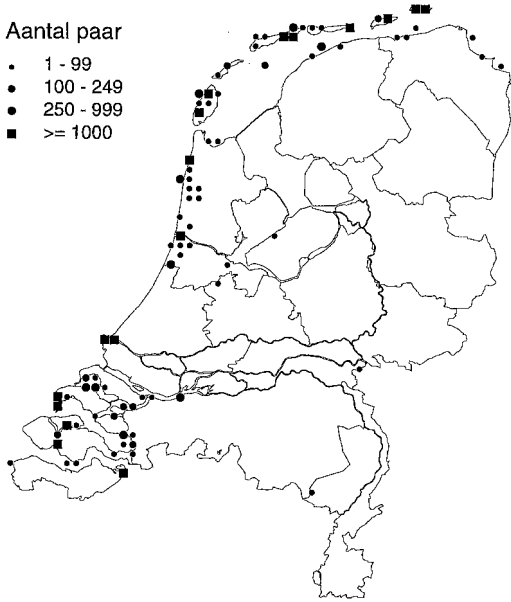
Met ongeveer 6500 broedparen waren de aantallen in 1994 gelijk aan die in het voorgaande jaar. Het grootste deel broedde op de Waddeneilanden en in het noorden van Noord-Holland, waar relatief veel Stormmeeuwen in stedelijk gebied voorkomen in een strook van 15 km langs de Noordzeekust. De grootste kolonies, bij Petten en Schoorl (NH) telden 968 resp. 671 paren.

Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*

Met een geschatte 37 000 broedparen overtroffen de aantallen in 1994 die van alle voorgaande jaren. De bulk

Aantal paar

- 1 - 99
- 100 - 249
- 250 - 999
- ≥ 1000

Figuur 5. Verspreiding van Zilvermeeuw als broedvogel in 1994 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Herring Gull in 1994 (pairs/5x5 km square).*

van de populatie komt voor in het Waddengebied (18 500 paren, waarvan bijna 12 000 op Terschelling) en het Deltagebied (15 400, waarvan bijna 8500 op de Maasvlakte/Europoort). In stedelijk gebied in West-Nederland broeden enkele honderden paren op gebouwen, vooral in IJmuiden, Velsen en andere langs de zee gelegen plaatsen, maar tot in Amsterdam toe.

Geelpootmeeuw *Larus cachinnans*

Te IJmuiden (NH) broedde een vrouwtje dat gepaard was met een mannelijke Kleine Mantelmeeuw (locatie is bezet vanaf 1987) (Cottaar & Verbeek 1994). Bij de Oosterscheldedam (Zld) werd vermoedelijk eveneens gebroed door een mengpaar bestaande uit een mannelijke Geelpootmeeuw en een vrouwelijke Zilvermeeuw (locatie bezet vanaf 1992) (Vercruijse 1995).

Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Van de naar schatting 74 500 paren (iets minder dan in 1992-93) kwamen ruim 32 000 voor in het Waddengebied (onvolledige telling, geschat 40 000 of meer) en bijna 28 000 in het Deltagebied. De grootste kolonies hier waren die van Terschelling (13 300 paren) resp. Saeftinge (Zld; 8180). Diep in het binnenland is de soort zeldzaam (figuur 5).

Grote Mantelmeeuw *Larus marinus*

Nadat in 1993 het eerste broedgeval voor Nederland vastgesteld was, waren er in 1994 broedparen in het Veerse Meer (Zld) (drie nestbouwende paren; Meininger *et al.* 1995) en op het kunstmatige eilandje De Hond in de Eemsmonding (Gr; Koks 1995a).

Grote Stern *Sterna sandvicensis*

Landelijk werden aantallen vastgesteld die vergelijkbaar waren met die van 1993. De traditionele broedplaatsen Griend (Fr; 8300 paren), de Hompelvoet (ZH; 1950) en de Hooge Platen (Zld; 1400) waren opnieuw bezet. Solitaire paren werden vastgesteld op de Paessumerlannen (Fr) en de Maasvlakte (ZH).

Visdief *Sterna hirundo*

Er waren ongeveer 17 700 broedparen. Kolonies van meer dan duizend Visdieven waren aanwezig op Griend

Kokmeeuwen en Visdieven (archief R.I.N.) *Black-headed Gulls* *Larus ridibundus* and *Common terns* *Sterna hirundo*

(Fr; 3300), het Balgzand (NH; ruim 1900) en de Workumerwaarden (Fr; 1600). De verspreiding is tegenwoordig voornamelijk beperkt tot Laag-Nederland, vooral het Wadden-, IJsselmeer- en Deltagebied.

Noordse Stern *Sterna paradisaea*

De landelijke aantallen broedparen zijn in 1992-94 opgelopen, resp. 1820, 1900 en 2100 paren. De meerderheid broedt in het Waddengebied, met in 1994 alleen al op Griend 1200 paren.

Dwergstern *Sterna albifrons*

Met 361 paren behaalde de Dwergstern een minder goede score dan in 1993 (411). In het belangrijkste Nederlandse broedgebied, de Delta, zijn de aantallen in de laatste jaren wat teruggelopen. De populatie in dat gebied vormt echter een geheel met die in aangrenzende delen van België, en wanneer beide gebieden samengenomen worden zijn de aantallen juist toegenomen dankzij een forse vestiging in Zeebrugge, België (Meininger *et al.* 1995).

Zwarte Stern *Chlidonias niger*

Er waren 1050-1200 broedparen, iets minder dan in 1992-93. De verspreiding bleef in hoge mate beperkt tot het Fries-Overijsselse laagveengebied (125 paren in De Wieden, Ov), het Utrechts-Hollands Vechtplassengebied en de Gelderse Poort bij Arnhem-Nijmegen.

Kerkuil *Tyto alba*

De Kerkuilengroep Nederland telde bijna 900 broedparen, minder dan in 1993 (1050). De afname was vooral een gevolg van een ongunstige veldmuizenstand; de afname was het sterkst in de drie noordelijke provincies, waar relatief veel paren bovendien afzagen van een broedpoging (Fopma 1995, de Jong 1996).

Velduil *Asio flammeus*

Er waren hooguit 50-60 broedparen, waarmee 1994 een mager jaar voor Velduilen was. De Waddeneilanden leverden de hoofdmoot (minimaal 34 paren), al waren de aantallen op alle eilanden lager dan in 1992-93. In het Lauwersmeer werd voor het eerst sinds begin jaren zeventig niet gebroed. De lage aantallen Velduilen vallen samen met schaarste aan Veldmuizen in grote delen van het land. Opvallend genoeg werden honderden broedparen vastgesteld in Noord-Spanje, waar gewoonlijk alleen incidenteel gebroed wordt (*British Birds* 89: 258-259).

Ruigpootuil *Aegolius funereus*

Ruigpootuilen zijn in Drenthe met regelmaat vastgesteld in 1971-80 (Boerma *et al.* 1987). Daarna leek het voorkomen hier weer uitgedoofd, op incidentele meldingen na. In sommige jaren zijn ook op de Veluwe roepende vogels gehoord (R. L. Vogel). In 1993 en 1994 zijn vijf Drentse boswachterijen systematisch op deze soort onderzocht (twee inventarisatierondes met geluidsnabootsing). In 1993 leverde dit geen Ruigpootuilen op maar in 1994 werd de roep gehoord op 18 en 25 februari (locatie A) resp. 11 maart (locatie B) ° (Hasper & van Manen 1994). Mogelijk is dit de voorbode van een hernieuwde vestiging in Nederland. In ZO-België groeide het aantal nesten van minder dan tien in 1985-88 tot 31-97 in 1991-94 (Sorbi 1995).

IJsvogel *Alcedo atthis*

Het was een uitstekend jaar voor IJsvogels, waarvan bij-

na 160 paren gemeld werden. Omdat uit verschillende delen van het land de informatie onvolledig was (vooral Noord-Brabant), moet het werkelijk aanwezige aantal nog aanzienlijk hoger geweest zijn (schatting 200-250 paren). De relatief goede broedvogelstand zal bevorderd zijn door een serie zachte winters, waardoor excessieve sterfte uitbleef. In Schleswig-Holstein, Noord-Duitsland, was 1994 met 150 paren eveneens een zeer goed jaar (Busche & Berndt 1996).

Oeverzwaluw *Riparia riparia*

Er waren naar schatting 11 650 broedparen, 15% meer dan in 1993 (Leys 1995). Het Lauwersmeer leverde met 876 broedparen opnieuw een belangrijke bijdrage. Langs de Grensmaas in Limburg werden honderden nesten gevonden in oevers die vanwege afslag tijdens het winterse hoogwater erg geschikt geworden waren.

Noordse Gele Kwikstaart *Motacilla flava thunbergi*

Bij Griendtsveen (NB) werd van 12-22 juni een zingend mannetje Noordse Gele Kwikstaart waargenomen die gepaard leek te zijn met een vrouwelijke gele kwikstaart waarvan de ondersoort niet kon worden vastgesteld. De laatste vogel vertoonde broedgedrag, maar na het maaien van het weiland waren beide vogels verdwenen (van Seggelen & Alards 1994). Mogelijk komt de Noordse Gele Kwikstaart incidenteel in ons land tot broeden. De enige andere bekende waarnemingen die op broeden wijzen werden in 1975 en 1977 verricht tussen Zuidwolde en Dedemsvaart (Dr) (van Dijk & van Os 1982) en in 1979 op Terschelling (Zwart 1985). Uitgebreide documentatie van deze gevallen is evenwel niet bekend.

Waterspreeuw *Cinclus cinclus aquaticus*

Een broedgeval werd vastgesteld in Zuid-Limburg, op dezelfde locatie als in 1993; de broedpoging mislukte in de nestjongenfase. Een gelijktijdig bezet tweede nest op 1500 m afstand, net over de grens in België, was succesvol (Scheepers 1994).

Cetti's Zanger *Cettia cetti*

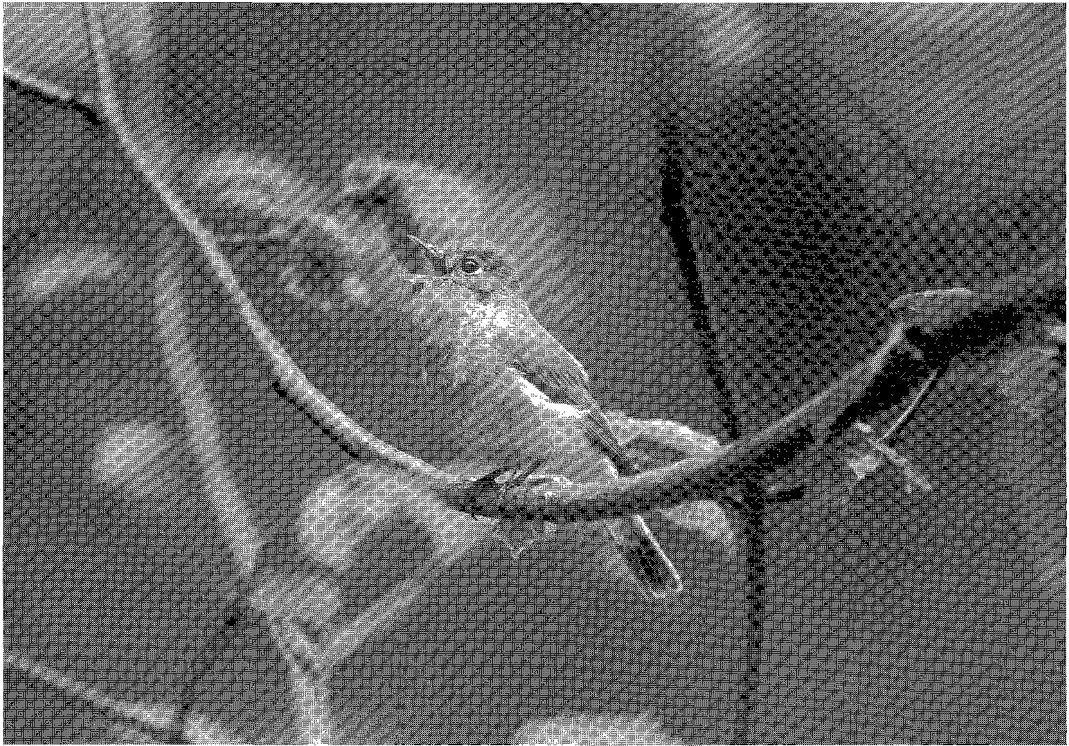
Ondanks een serie milde winters eind jaren tachtig en begin jaren negentig is er geen sprake van een noemenswaardige vestiging in Nederland, zoals in de jaren zeventig. De enige op mogelijk broeden duidende waarnemingen in 1994 werden gedaan bij Veere (Zld), waar zang werd gehoord tussen eind april en 14 juni (Wiegant *et al.* 1996, archief SOVON).

Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

Er werden ongeveer 320 paren gemeld, waarvan ruim 170 uit NW-Overijssel. De stand is hier stabiel sinds in 1989 gestart is met gebiedsdekkend onderzoek (de Roder 1994). In de overige belangrijke gebieden waren de aantallen in 1994 vergelijkbaar met voorgaand jaar (Gelderse Poort) of wat lager (Reeuwijkse Plassen, ZH; Vechtplassengebied).

Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta*

Net als in 1993 was er ook nu enige tijd een zingende Orpheusspotvogel in Nederland, van 14-18 juni bij Epen* (Lb). Hoewel er geen aanwijzingen waren dat ter plaatse gebroed werd, is de locatie interessant aangezien het voorste front van de naar het noorden opschuivende Orpheusspotvogels op slechts enkele tientallen km afstand bij Luik ligt (Scheepers 1994a).

Kleine Vliegenvanger, Breda juni 1988 (Hans Gebuis) *Red-breasted Flycatcher Ficedula parva*

Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*

Op 12 mei, 8, 17 en 29 juni werd een zingend exemplaar gehoord en gezien in de Welsommerwaarden° (Gld); gezien het feit dat de vogel tijdens alle bezoeken fanatiek zong is het niet aannemelijk dat het om een broedpoging ging (Vogel 1995).

Iberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita brehmii*

Net als in 1992 was ook nu een zingende Iberische Tjiftjaf langdurig aanwezig, van 1 mei-9 juni bij Den Haag* (Wiegant *et al.* 1996). Er waren voor zover bekend geen aanwijzingen voor broeden ter plaatse.

Kleine Vliegenvanger *Ficedula parva*

In het Sprielderbos (Ermelo, Gld) werd op 20 juni een zingende vogel gehoord. Een eenmalige waarneming is normaliter onvoldoende voor aanname van een territorium, maar deze waarneming viel zo laat dat doortrek vrijwel kan worden uitgesloten. Vermoedelijk ging het om een ongepaarde vogel (Vogel 1995a).

Taigaboomkruiper *Certhia familiaris macrodactyla*

Nadat het broeden van Taigaboomkruipers in Nederland in 1993 voor het eerst was aangetoond, werden in 1994 in hetzelfde bosgebied tussen Vaals en Epen (Lb) opnieuw territoria vastgesteld, ongeveer 20. Er waren nog geen tekenen die wezen op het bezetten van nabijgelegen bosgebieden.

Buidelmees *Remiz pendulinus*

Na een sterke opmars in de tweede helft van de jaren tachtig en begin jaren negentig lijken er om onbekende redenen minder goede jaren voor Buidelmezen aangebro-

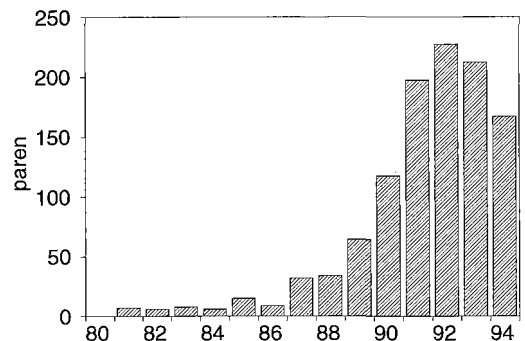
ken te zijn. In 1994 werden ruim 130 paren geteld en werd de landelijke populatie op 150-175 paren geschat, ongeveer een kwart minder dan in het topjaar 1992 (figuur 6).

Grauwe Klauwier *Lanius collurio*

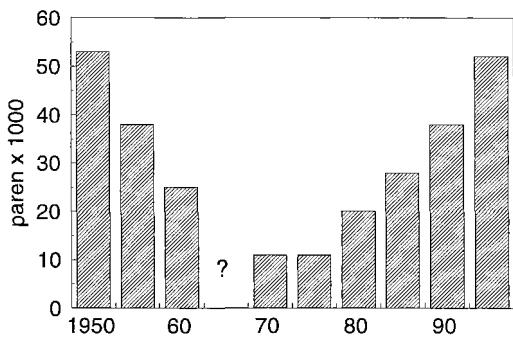
Met een geschatte 200-220 broedparen was 1994 voor huidige begrippen een goed jaar voor Grauwe Klauwieren. Dit was echter grotendeels te danken aan een verdere stijging van de aantallen in het Bargerveen (Dr), waar tegenwoordig 60-70% van de Nederlandse populatie gehuisvest is.

Roek *Corvus frugilegus*

De landelijke populatie werd op 52 000 paren geschat.

Figuur 6. Aantal broedparen van Buidelmees in 1981-94 (aangevuld naar Bekhuis *et al.* 1993). *Number of breeding pairs of Penduline Tit in 1981-94.*

Figuur 7. Aantal broedparen van Roek in 1950-94 (aangevuld naar Peeraer 1986). *Number of breeding pairs of Rook in 1950-94.*

Het herstel van de populatie na het dal in de jaren zeventig, veroorzaakt door vergiftiging met kwikverbindingen, zet dus nog steeds door en de aantallen zijn inmiddels gestegen tot het niveau van de jaren vijftig (figuur 7). Hoewel er vijftien kolonies waren met 500 of meer paren, vooral langs de IJssel, broedt het merendeel van de Roeken in kolonies van 25-75 paren.

Bonte Kraai *Corvus corone cornix*

Bij Lauwersoog (Gr) bracht een gemengd paar Zwarte x Bonte Kraai twee jongen voort die intermediair gekleurd waren. Bij Schoorl (NH) was net als in 1993 een broedpaar aanwezig.

Raaf *Corvus corax*

Het aantal paren, *c.* 90, was ongeveer even groot als in het voorgaande jaar. Buiten de Veluwe werden broedverdachte Raven alleen gemeld uit Utrecht (2-4) en Overijssel (ten minste 2).

Roodmus *Carpodacus erythrinus*

Er werden 30 territoria gemeld, voornamelijk uit Flevoland (11), de Hollandse duinstrook (8) en de Waddeneilanden (7). Het enige langdurig bezette territorium diep in het binnenland werd vastgesteld in de Ooijpolder (Gld) (Erhart & Bekhuis 1996). Dit overzicht is ongetwijfeld incompleet en het is aannemelijk dat de landelijke populatie 40-50 territoria omvatte.

Ortolaan *Emberiza hortulana*

Een dramatisch jaar voor de Ortolaan. In Noord-Limburg, waar zich tot voor kort een kleine populatie handhaafde, werd geen enkel territorium vastgesteld. Een zeker broedgeval werd vastgesteld in de oostelijke Achterhoek, waar een tijdens schoffelactiviteiten gevonden nest met vier eieren geen jongen opleverde (Wessels 1996). In Westerwolde (Gr) waren 1-2 territoriale Ortolanen aanwezig, zonder aanwijzingen voor broeden. De neerwaartse spiraal waarin de Nederlandse

broedpopulatie zich bevindt kent parallellen elders in West-Europa, o.a. in Vlaanderen en Westfalen (tabel 3).

Grauwe Gors *Miliaria calandra*

In het Limburgse Maasdal tussen Maastricht en Rijkkel werden 70 territoria gemeld, 2-3 maal zoveel als in andere jaren. De soort vestigde zich hier in gebieden die in de winter onder water gestaan hadden en waar pionierkruiden explosief opgeslagen waren (Hustings *et al.* 1995, Kurstjens *et al.* 1995). Elders in Nederland was van een toename geen sprake, en de landelijke stand bedroeg niet meer dan 100-120 paren.

Verantwoording en dank Het SOVON-broedvogelonderzoek wordt financieel gesteund door het Informatie KennisCentrum Natuurbeheer (IKC Natuurbeheer) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Tellers, districtcoördinatoren, stafmedewerkers en gegevens aaneleverende personen en instanties worden bedankt voor hun medewerking en gegevens. Een speciale vermelding is op zijn plaats voor de medewerkers van het RIKZ, die het volledige Deltagebied op een groot aantal soorten onderzochten. Voor een overzicht van alle betrokkenen wordt verwezen naar van Dijk *et al.* (1996). Het manuscript werd becommentarieerd door R. L. Vogel.

Summary

In this paper results are summarised of nationwide censuses of rare and colonially breeding birds in The Netherlands in 1994. Annual censuses of these species are organised by SOVON with the help of many volunteers, organisations and institutions. Methods are briefly described in van Dijk *et al.* (1994, 1996).

Some memorable weather circumstances occurred during or preceding the 1994 breeding season. The mild winter of 1993/94, with prolonged periods of heavy rainfall, resulted in large scale winter inundations along the river Meuse and fairly high water tables in the spring of 1994. This in contrast to much drier circumstances in preceding years. A rather cool and damp spring was followed by a long and hot summer, breaking previous records in July.

Table 1 gives an overview of species and numbers recorded in 1994.

Highest-ever numbers were recorded for Black-necked Grebe (estimated breeding population 270-280 pairs), Grey Heron (11 700), Spoonbill (670), Mediterranean Gull (206) and Lesser Black-backed Gull (37 000), whereas those for Kingfisher (200-250) and Rook (52 000) were also much higher than in previous years. Relatively good numbers were recorded for some very rare breeding species, including Red-breasted Merganser (24) and Little Gull (6). Great Black-backed Gull (4) and Treecreeper (20), species for which breeding was first

Tabel 3. Aantal territoria van Ortolaan in Nederland (van Dijk *et al.* 1996), Vlaanderen (Loenders 1995) en in de omgeving van Haltern, Westfalen (Ikemeyer & von Bülow 1995). *Number of territories of Ortolan Bunting in The Netherlands, Flanders (Belgium) and Haltern, Westfalen (Germany).*

	1985	86	87	88	89	90	91	92	93	94
Nederland	37	38	43	29	33	32	24	18	11	2
Vlaanderen	33	30	21	12	11	6	5	3	3	3
Westfalen	68	73	79	80	?	?	?	22	18	11

recorded in 1993, once again bred in The Netherlands and the same applies to several irregular breeding species such as Peregrine (2) and Dipper (1). An unsuccessful (and the first fully documented) breeding attempt was recorded of the northern race of the Yellow Wagtail (*M.f. thunbergi*). The breeding population of Red-backed Shrike, that has been decreasing for fifty years or more, showed a slight increase (200-220 pairs), but this was mainly caused by the ongoing increase in the Bargerveen area (Drenthe province), where in recent years 60-70% of the Dutch breeding population is located. Corn Bunting numbers (100-120 territories) were higher than in preceding years as a result of breeding habitat temporarily available following inundations along the river Meuse.

Of Ortolan Bunting, breeding in some 200 pairs or more in the mid 1970s, only one (unsuccessful) breeding attempt was recorded in 1994, apart from 1-2 territories briefly occupied by (probably unpaired) males. Ruff (perhaps some 300-400 hens), Kentish Plover (350-360 pairs) and Bittern (175-200 at most) all have rather ailing breeding populations, whereas those of Black Grouse (35 males) and Little Bittern (10 territories) have reached critical levels. Short-eared Owl (only 50-60 pairs) and Montagu's Harrier (33-35 pairs, with very poor breeding results) suffered from food shortage in 1994, caused by low vole numbers. The largest colony of Cormorants, in the Oostvaardersplassen, showed a 45% decrease compared with 1993. Penduline Tit (150-175 pairs) and Scarlet Rosefinch (40-50) numbers were stable or slightly lower than in preceding years.

Literatuur

- BEKHUIS J., NIENHUIS J., WYMEGA E., BEEMSTER N. & VAN BEUSEKOM R. 1993. Opmars van de Buidelmeeuw *Remiz pendulinus* in Nederland in de periode 1988-92. *Limosa* 66: 97-106.
- BIJLSMA R. G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- BLOK A. A. & ROOS M. 1977. Blauwe reiger census 1970-75. *Vogeljaar* 25: 205-223.
- BOERMA E., GROEN L. G., VOOS K. H. & WIGHT H. J. 1987. Eerste Ruigpootuilen *Aegolius funereus* in Nederland. *Limosa* 60: 1-8.
- BUSCHE G. & BERNDT G. K. 1996. Ornithologischer Jahresbericht für Schleswig-Holstein 1994. *Corax* 16: 205-236.
- CHRISTENSEN K., HANSEN L. G. & SØBY E. 1996. Fugle i Danmark 1994. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 90: 49-88.
- COTTAAR F. & VERBEEK K. 1994. Geelpootmeeuw gepaard met Kleine Mantelmeeuw broedend te IJmuiden. *Dutch Birding* 16: 231-232.
- VAN DIJK A. J., HUSTINGS F. & VERSTRAEL T. 1994. SOVON Broedvogelverslag 1992. (SOVON-monitoringrapport 1994/03) SOVON, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A. J., HUSTINGS F., SIERDSEMA H. & VERSTRAEL T. 1996. SOVON Broedvogelverslag 1994. (SOVON-monitoringrapport 1996/06) SOVON, Beek-Ubbergen.
- 1997. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1992-93. *Limosa* 70: 11-26.
- VAN DIJK A. J. & VAN OS B. L. J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
- DIRKSEN S. & VAN DER WINDEN J. 1996. Aantallen

- Krooneenden *Netta rufina* in nazomer en herfst fluctueren met broedsucces Nederlandse populatie. *Limosa* 69: 131-133.
- VAN EERDEN M. R. & ZIJLSTRA M. 1995. Recent crash of the IJsselmeer population of Great Cormorants *Phalacrocorax carbo sinensis* in The Netherlands. Cormorant Research Group Bulletin 1: 27-32.
- ERHART F. C. & BEKHUIS J. F. 1996. Broedvogels van de Gelderse Poort 1989-94. (Rapport) Vogelwerkgroep Arnhem e.o./Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o./NABU-Naturschutzstation Kranenburg, Arnhem.
- ERHART F. C. & LITJENS G. 1995. Meinerswijk jaarverslag 1993-94. (Rapport) Stichting Ark, Laag-Keppel.
- FOPMA A. (red.) 1995. Themanummer Kerkuil. *Vogelnieuws* 8(3): 1-12.
- VAN DER GELD J. & LEGUIJT R. 1996. De Kempphaan terug in de Nederlandse graslanden. *Levende Natuur* 97: 134-138.
- VAN GENEIJGEN P. 1994. De Clauscentrale: een bolwerk voor de Slechtvalk. *Limburgse Vogels* 8: 54-57.
- HASPER H. & VAN MANEN W. 1994. Ruigpootuil *Aegolius funereus* in Drentse boswachterijen na 1980. *Drentse Vogels* 7: 31-34.
- VAN DER HAVE T. M. & JONKERS D. A. 1996. Zeven misverstanden over Ooievaars *Ciconia ciconia* in Nederland. *Limosa* 69: 47-50.
- HUSTINGS F., SCHEPERS F. & ELLENBROEK F. 1995. De Grauwe Gors *Miliaria calandra* in de eerste helft van de jaren negentig. *Limosa* 68: 159-162.
- IKEMEYER D. O. & VON BÜLOW B. 1995. Zum Rückgang der Ortolan-Population (*Emberiza hortulana*, L. 1758) am Rande der Hohen Mark bei Haltern/Westfalen. *Charadrius* 31: 137-146.
- DE JONG J. 1996. Resultaten van de Nederlandse broedparen van de Kerkuil in 1994 en 1995. *Vanellus* 49: 136.
- KOKS B. 1995. Wederom broedende Dwergmeeuwen op Groninger kwelders. *Grauwe Gors* 23(1): 3-4.
- 1995a. Verwacht en toch verrassend: broedende Grote Mantelmeeuwen in de Eemsmonding. *Grauwe Gors* 23: 67-69.
- 1995b. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland in 1994 en 1995. *Takkeling* 3(3): 32-42.
- VAN DER KOOIJ H. 1995. Het broedseizoen 1994 van de Purperreiger in Nederland. *Vogeljaar* 43: 250-251.
- KURSTJENS G., SCHEPERS F. & BLI DE VAATE A. 1995. Ontwikkeling van flora en fauna in het zuidelijk Maasdal. Jaaroverzicht 1994. *Natuurhist. Maandblad* 84: 135-166.
- LENSINK R. 1996. Vreemde vogels in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. *Vogeljaar* 44: 145-164.
- LEYS H. N. 1995. Inventarisatie van de Huiszwaluw en Oeverzwaluw, Verslag 1994. SOVON, Beek-Ubbergen.
- LOENDERS M. 1995. De Ortolaan *Emberiza hortulana* in Belgisch Vlaanderen. *Vogeljaar* 43: 215-217.
- MARCHANT J. H. & WILSON A. 1995. Grey Herons increase again in 1994. *BTO-News* 201: 8.
- MEININGER P. L. 1995. Little Gulls breeding in South-Western Netherlands. *Dutch Birding* 17: 152-154.
- MEININGER P. L., BERREVOETS C. M. & STRUCKER R. C. W. 1995. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1994 met een samenvatting van zestien jaar monitoring 1979-1994. (Werkdocument RIKZ OS-95.807X) RIKZ, Middelburg.
- MEININGER P. L. & DE KRAKER K. 1992. De Middelste Zaaibek *Mergus serrator* als broedvogel in het Deltagebied, ZW-Nederland, 1977-91. *Limosa* 65: 49-51.
- OGILVIE M. A. & THE RARE BREEDING BIRDS PANEL 1996. Rare breeding birds in the United Kingdom in 1994. *Brit. Birds* 89: 387-417.
- OSIECK E. R. & HUSTINGS F. 1994. Rode lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12) Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- PEBRAER A. M. 1986. Inventarisatie van de Roek (*Corvus frugilegus* L.) in Nederland in de jaren 1970, 1975, 1980 en 1985. Directie NMF, 's-Gravenhage.
- DE RODER F. 1994. De Grote Karekiet in NW-Overijssel in 1994. (Intern rapport) Staatsbosbeheer, Lelystad.
- VAN SEGGELEN C. 1995. Broedvogels van het Nationaal Park De Groote Peel in 1994. (Rapport) Vogelwerkgroep De Peel, Asten.
- VAN SEGGELEN C. & ALARDS H. 1994. Mogelijk broedgeval van de Noordse Gele Kwikstaart bij Griendtsveen. *Limburgse Vogels* 5: 67-69.
- SCHEPERS F. 1994. Waterspreeuw geprolongerd. *Limburgse Vogels* 5: 63-64.
- 1994a. Orpheusspotvogel, een verwachte aanwinst. *Limburgse Vogels* 5: 64-66.
- SORBI S. 1995. La Chouette de Tengmalm (*Aegolius funereus*) en Belgique. Synthèse et mise à jour du statut. *Aves* 32: 101-132.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- TEIXEIRA R. M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- VERCRUIJSSE H. 1995. In Frankrijk geringde Geelpootmeeuw gepaard met Zilvermeeuw op Neeltje Jans in 1992-94. *Dutch Birding* 17: 246-247.
- VOGEL R. L. 1995. Broedvogels van SBB-reservaten in de IJsseluiterwaarden in 1994. (SOVON-inventarisatierapport 1995/03) SOVON, Beek-Ubbergen.
- 1995a. De broedvogels van het Spriederbos in 1994. (SOVON-rapport 1995/04). SOVON, Beek-Ubbergen.
- WESSELS H. 1996. Broedpoging van een Ortolaan (*Emberiza hortulana*) in 1994 op de Haart bij Aalten. *Leunink* 23(1): 7-12.
- WIEGANT W. M., STEINHAUS G. H. & CDNA 1996. Rare birds in the Netherlands in 1994. *Dutch Birding* 18: 105-121.
- ZWART F. 1985. De broedvogels van Terschelling. Van Gorcum, Assen.

Arend-Jan van Dijk, Fred Hastings & Henks Sierdsema, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen Theo Verstrael, CBS Sector Milieu, Productgroep Flora en Fauna, Postbus 4000, 2270 JM Voorburg

Aanvaard voor opname 2 augustus 1997